

ІСТОРІЯ УСПІХУ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ ФІНЛЯНДІЇ

У статті автор розглядає особливості формування і розвитку системи освіти у Фінляндії. Також автор показує основні чинники, що мали вагомое значення при сприянні розвитку демократичної освіти та шляхи її вдосконалення. Виявлено, що сьогодні організаційна структура фінської вищої освіти є результатом двох основних реформ. Перша реформа професійно-технічна, яка вважається є засновником нового типу закладів – політехнічні інститути на початку 1990-х років. Також ця реформа сприяла тому, щоб середні професійно-технічні заклади були об'єднані й оновлені, і вони стали частиною системи вищої освіти, тобто був створений не університетський сектор (сектор політехніки) з місією, що відрізняється від існуючих академічних університетів.

Друга реформа, яку називають “Велика університетська реформа”, відбулася 2009 року й полягала в тому, щоб університети були відокремлені від держави як незалежні юридичні особи публічного права чи засновані в межах приватного права. Це була велика адміністративна зміна, але вона включала також важливий фактор – злиття (для зменшення кількості вищих навчальних закладів). Нині Фінляндія зберегла основні риси нордичної (скандинавської) моделі: все сильніше прихильність ідеалам освітньої рівності та розширення доступу для громадян будь-якого віку та економічного становища, у тому числі принципу безкоштовної освіти. З іншого боку, система повинна була пристосуватися до зростаючих ринкових сил та інтернаціоналізації, наприклад, введення нового державного управління та академічного капіталізму.

При цьому аналізується особливості сучасної стратегії розвитку фінської системи освіти з урахуванням сьогоденної демократизації суспільства. Ця поступова експансія означає, що вища освіта у Фінляндії в даний час забезпечується різними університетами. Проаналізовано характерні риси освітньої політики Фінляндії, зокрема виділено спільні риси в освітній системі для цих держав: право будь-якого громадянина на безкоштовне навчання у вищих навчальних закладах незалежно від віку та економічного становища; вищі навчальні заклади мають невеликі розміри, при цьому існує жорстка централізація та контроль ресурсів, а також обмеження конкуренції.

Ключові слова: освіта, система освіти, освітня політика, реформа, університет.

Коли Україна стала незалежною, то взяла курс на розвиток інтеграційних процесів у галузі освіти. Відтак перед системою вищої освіти України постають нові завдання, шляхи розв'язання яких можливі за умови достатнього знання щодо систем вищої освіти різних зарубіжних країн. Ідея створення європейського освітньо-наукового простору примусила всі країни-учасниці визначити ряд завдань в усьому комплексі політичних, економічних, соціальних, культурних питань, в тому числі й у галузі вищої освіти. З огляду на це досвід Європейських країн щодо розвитку та вдосконалення вищої освіти став дуже важливим для України. Зокрема, досвід Фінляндії, адже ця країна пройшла довгий і складний шлях формування та впровадження освітньої системи, яка на сьогодні являє собою одним із лідерів по наданню якісної вищої освіти.

Про актуальність проблеми свідчать також велика кількість публікацій та досліджень з теми як вітчизняних, так і зарубіжних учених, серед яких Б. Л. Вульфсон, М. П. Лещенк, Л. П. Пуховський, А. А. Сбруєв та багато інших, які розглядали різні аспекти щодо освіти у Фінляндії. Проте, зробивши аналіз даних праць, ми можемо дійти висновку, що ґрунтовне вивчення історико-суспільних факторів становлення і розвитку вищої системи освіти у Фінляндії у глобалізаційних процесів сьогодення не проводилося.

Мета дослідження полягає у здійсненні комплексного аналізу та розгляду особливостей історико-суспільних факторів становлення і розвитку вищої системи освіти у Фінляндії.

Фінляндія – це приклад скандинавської, або північної системи добробуту та освітньої системи. Сьогоднішня організаційна структура фінської вищої освіти – це результат двох основних реформ, які були проведені успішно. А саме:

1) перша реформа професійно-технічна, яка вважається засновником нового типу закладів – політехнічні інститути (Ammattikorkeakoulu – АМК) на початку 1990-х років. Ця реформа сприяла тому, щоб середні професійно-технічні заклади були об'єднані й оновлені, і вони стали частиною системи вищої освіти. Відтак був створений сектор політехніки (не університетський сектор) з місією, що відрізняється від існуючих академічних університетів. Всі ці процеси були передбачені для модернізації професійної освіти у Фінляндії, яка на той час цього потребувала. Розвиток реформи професійно-технічної у Фінляндії в основному схожий на розвиток таких самих реформ в інших країнах Північної Європи. У першій половині ХХ століття єдиним університетом в країні був Університет Гельсінкі і лише кілька нових додаткових вищих навчальних закладів були засновані. Розширення було поступовим і повільним, але слабко інтегрована система вищої освіти почала формуватися. Під час утворення “вибуху” (збільшення чисельності студентів) з 1950 року кілька нових закладів були створені по всій Фінляндії. Спочатку вони були маленькими, типовими місцевими ВНЗ, які пропонували академічні ступені університетського рівня, але не вистачало професорсько-викладацького складу, який характерний для давніх навчальних закладів. За роки розширення була сформована сильно інтегрована масова система вищої освіти контрольована державою. Це найбільш чітко проявлялось в порівнянні з іншими північними країнами Європи, і це зумовило появу професійно-технічних вищих навчальних закладів, тобто політехнічних інститутів (університети прикладних наук);

2) друга реформа, яку називають “Велика університетська реформа”, відбулася у 2009 р. й вона полягала у тому, щоб університети були відокремлені від держави як незалежні юридичні особи публічного права чи засновані в межах приватного права. Це була велика адміністративна зміна, але вона включала також важливий фактор – злиття (для зменшення кількості вищих навчальних закладів). Так, Університет Аалто, який також називається “інноваційний університет”, поєднує в собі колишній Гельсінський політехнічний університет, Вишу школу економіки та Вишу школу мистецтв і дизайну в Гельсінкі. Університети Куопіо і Йоенсуу також об’єдналися, утворивши Університет Східної Фінляндії; Бізнес-школа в Турку була об’єднана з університетом Турку. Останнє злиття відбулося шляхом злиття трьох провідних ВНЗ країни, які спеціалізуються у сфері живопису, музики й театру (Академії імені Сібеліуса, Театральна Академія та Академія витончених мистецтв) та на основі них був створений Університет мистецтв (Гельсінкі), який в даний час функціонує. Взагалі відбулося три важливих злиття у вищій освіті Фінляндії [4].

Зауважимо, що аналогічна реформа відбулася в не університетському секторі – двоступенева політехнічна реформа 2011–2014 рр. Політехнічна реформа була представлена у програмі уряду, яка розпочалась у вересні 2011 року близько 20 років після того, як був створений не університетський сектор. Мета – це розробка пропозицій уряду нового закону про політехнічні інститути, який набуває чинності з початку 2014 року.

Відповідно до програми уряду відповідальність за фінансування загалом передається уряду, а політехніки будуть самостійними юридичними особами. Ліцензії для забезпечення політехнічної освіти будуть переглянуті, з акцентом на якість і вплив. Також політехнічне фінансування буде переглянуте та перебудоване, щоб краще підтримувати поставлені цілі. Політехнічні інститути будуть об’єднані у великі установи та з інноваційними високо-стандартними умовами компетенції, об’єднуючи один або більше політехніків з кожної фінської провінції.

Реформа готувалась комітетом і керівною групою, призначеною міністром освіти і культури, паном Юкка Густафссон. Керівна група мала велике уявлення про політехніку, організацію ринку праці, органи місцевого самоврядування та студентську організацію. Члени комітету з підготовки – це чиновники Міністерства освіти і культури. 2013 року були зроблені поправки до Закону про політехніки для того, щоб прискорити темп реформ. Другий етап набув чинності в січні 2015 року з новим Законом про політехніки (університети прикладних наук) [8].

Нині налічують 25 політехнічних інститутів, які є некомерційними зареєстрованими товариствами з обмеженою відповідальністю, в секторі міністерства з 118 тис. студентами, котрі навчаються на програмах бакалавру, і 65 тис. в магістратурі. Уряд відділяє фінансування політехнікам у співвідношенні 70:30 на основі кількості студентів і ступенів, що присуджуються.

Крім традиційних є технічні університети, бізнес-школи, академії мистецтв та інші. В цю групу – “інші” – входить, наприклад, коледж ветеринарії, який приєднали до університету Гельсінкі 1995 року.

Крім того, фінську вищу освіту вже давно характеризують так:

- порівняно невеликий розмір і обмежені ринки;
- жорстка централізація і контроль ресурсів;
- формальна встановлена однорідність без ієрархії, яка нібито визнана;
- обмеження конкуренції, яка ведеться не за ринок чи студентів, а за ресурси контрольованими державою;
- низько встановлена ініціатива, так як умови суворої централізації забороняють брати ініціативи та заперечувати бюрократичні правила в університетах;
- право на безкоштовне навчання у вищих навчальних закладах;
- сильна віра в сприянні соціальній рівності, яка відбувається шляхом видалення перешкод та запобігання їй для рівності можливостей отримання вищої освіти.

Коли Фінляндія (разом зі Швецією) у 1995 р. приєдналася до ЄС, їй довелося протистояти глибокому економічному спаду. Водночас радикально змінився політичний клімат, тому що традиційні державні центри соціальної політики раптово зіткнулися з більш ринковою політикою Європи. Таким чином Фінляндія дуже швидко змінила свої пріоритети в соціальній та освітній політиці. Так, неоліберальна освітня політика велася з позицій відстоювання конкурентоспроможності на міжнародному ринку – це політика, яка також приводить до зростання конкуренції між окремими особами, школами, підприємствами і вищими навчальними закладами як на міжнародному, так і на внутрішньому ринку. Це призвело до того, що країна долучилася до Болонського процесу.

У багатьох європейських країнах реформи вищої освіти, відбувалися у кінці 1990-х рр. ще до того як їх внесли до Болонського порядку денного. Така сама ситуація була також у Фінляндії. Однією з керуючих змін була зростаюча інтернаціоналізація вищої освіти. Ступінь бакалавра, наприклад, була введена вже на початку 1990-х років як проміжний ступінь у більшості галузей дослідження. Проміжний ступінь були добровільні для студентів в порівнянні з пост-болонською структурою, в якій ступені бакалавра є обов’язковими і більш всебічними. Крім того, в рамках реформи були встановлені періоди завершення навчання для отримання ступеня бакалавра і магістра – три і два роки. Таким чином, коли було підписано Болонську декларацію, то дворівнева структура була в основному на місці, і фінські політики вважали, що приєднання до Болонського процесу було відносно нескладним питанням [4].

Цілі більш ранньої реформи були в основному переписаними в кінці десятиліття як в при появі Болонського процесу, який додав деякі нові, спільні європейські проблеми на порядку денному.

Про роль нової двоступеневої структури свідчить у запропонованих діях двох міністрів робочих груп. На загальному рівні, структура бакалавра та магістра являє собою технічне рішення проблеми довгих ступенів. Крім того, ступінь бакалавра, як належною мірою є обов'язковою для всіх, вважалася засобом для великого відсіву студентів. Водночас так само були надії, що циклічна система буде пропонувати кращу платформу для мобільності [4].

Як вже зазначалося вище, структура 3 + 2 набула чинності вже в 1994 році. У Болонській реформі, у тому числі реалізації ECTS (180 + 120), ця проблема була вирішена, принаймні, технічно. У законодавстві (1994) вимога щодо тривалості була сформульована таким чином: “В університеті організується навчання, так щоб його можна було завершити протягом трьох / п'яти років” [5]. Після реалізації Болонської структури в 2005 році більш суворі поправки були внесені до Закону про університети. Вони обмежили загальний період навчання на магістра до семи років. Для тих, хто вчився тільки на ступінь бакалавра, – межа чотири роки.

Однією з важливих особливостей фінської системи, про яку багато говорили, коли розпочалося планування Болонської реформи, є те, що допущені студенти отримують право навчатися до отримання ступеня магістра. За винятком окремих міжнародних програм підготовки магістра, у яких немає додаткового відбору студентів між першим і другим циклом. У національній оцінці Болонської реформи це вважалось проблематичним. За даними університетів, нинішня структура не є дійсно дворівневою структурою. Дана проблема є двоякою. У першу чергу, ступінь бакалавра, не визнається самостійним ступенем, а вважається проміжним, як колись. Це закладає основу для навчання в магістратурі. Також студент із ступенем бакалавра, крім деяких винятків, має низьку можливість працевлаштування. По-друге, перехід від бакалавра до магістра чітко не визначений. З позиції студентів цей вид гнучкості переважно позитивний, але з позиції системи може бути дисфункціональним [2].

Очевидне вирішення цієї проблеми, тобто чіткий поділ двох циклів, виявилось складнішим, ніж очікувалося. Респонденти запропонували “справжню дворівневу систему” (залишається незрозумілим, що вони насправді мали на увазі під поняттям “справжня”), а також запитали безпосередньо, чи студенти повинні бути допущеними тільки до першого ступеня бакалавра. На інституціональному рівні 7 університетів і на місцевому рівні дослідження тільки 2 факультети відповіли позитивно. На додаток до різних жажів, з'явилися інші щодо відбору студентів та можливості працевлаштування. З одного боку, працевлаштування вважається передумовою для створення справді дворівневої системи. З іншого боку, той факт, що не існує будь-яких можливостей працевлаштування блокує очевидне рішення [7].

Однією з найбільш характерних рис нордичної (скандинавської) моделі є принцип безкоштовної освіти, тобто немає плати за навчання. У Фінляндії цей принцип пережив випадкові напади починаючи з зміни політики вищої освіти з кінця 1980-х років, що відображають необхідність “урізноманітнити ресурсну базу”. Принцип безкоштовної освіти тісно пов'язаний з ідеями рівності можливостей незалежно від віку громадян та соціального становища щодо отримання освіти. Попередній план розвитку вищої освіти і наукових досліджень під заголовком “рівні освітні можливості” засвідчує, що “високий рівень освіти і наявність високої якості безкоштовної освіти – наріжні камені фінського добробуту суспільства”. Ефективний план підкреслює, що “заходи давно були прийняті для забезпечення рівності можливостей у сфері освіти. Є розширене надання вищої освіти, тобто освіти, що приводить до кваліфікацій, а також це безкоштовна освіта для студентів. Проте студенти можуть просити студентську фінансову допомогу. Безкоштовну освіту надають заклади вищої освіти в різних частинах країни”. Таким чином, на додаток до безкоштовної освіти існує велика і досить доступна допомога студентам і кредитна система, яка також зустрічається в інших країнах Північної Європи.

Принцип безкоштовної освіти, гарантованої законодавством, стосувався й студентів з інших країн ЄС. 2010 року Міністерством було розпочато експеримент, згідно з яким вищі могли б стягувати плату зі студентів з інших країн. Під час планування та здійснення експерименту було багато суперечок, виник страх, що це перший крок до розширення плати також на інші прошарки, у тому числі й на фінських студентів. Однак експеримент майже повністю провалився. Інтерес в участі був низький від початку, не було жодних реальних грошово-кредитних залучених пільг. Наприклад, установи, які брали участь в експерименті, були зобов'язані розробити схему стипендій, яка застосовувалася б для студентів, які оплачують навчання [6].

Нова загроза плати будь-якого виду викликана спробами уряду в сфері експорту освіти. Адже Фінляндія відома як країна з найкращою моделлю освіти переважно за рахунок результатів PISA й експортної освіти та освітніх ноу-хау (і це є одним із пріоритетів нинішнього уряду).

Як зазначалося вище, безкоштовна освіта підкріплюється фінансовою допомогою студентам. Вона включає в себе три форми допомоги: надання гранту на навчання, дотації на житло і державна гарантія щодо студентського кредиту. Рівень допомоги залежить від віку студента і сімейного та житлового статусу. Батьківські доходи також впливають на тих, кому ще не має 20 років, і грант на навчання – це оподатковуваний дохід. Для тих, хто навчається повний робочий день протягом 9 місяців, використовують щомісячний грант, а річний ліміт для інших доходів становить близько 12 тис. євро. Нещодавнє порівняння студентської допомоги в країнах Північної Європи, показує, що у Фінляндії максимальна допомога є найнижчою.

Як і в багатьох інших країнах, неоліберальна політика та ідеї нового державного управління почали змінювати курс фінської політики вищої освіти вже наприкінці 1980-х років. Економічна ефективність і підзвітність ВНЗ виявились основними проблемами. Таким чином, уряд ухвалив новий режим рульового управління під назвою “Управління результатами”. Нова політика підкреслювала інституційну автономію, але водночас потрібно було більш професійне керівництво та управління. Наприклад, відкритість доступу до університетських рад для зовнішніх членів було прописано вже в законі від 1997 року.

У нинішній системі, на додаток до нового правового статусу університетів, важливі адміністративні зміни стосуються й ролі ректора, і функціонування нового суб'єкта – колегіального органу. Цей орган важливий, оскільки він обирає членів до рад і може звільнити їх за пропозицією ради. Колегіальний орган також обирає в університет дипломованих бухгалтерів, підтверджує фінансову звітність та річний звіт і звільняє від обов'язків членів правління та ректора від відповідальності.

Рада, яка є вищим виконавчим органом вишу, складається з чотирьох груп. Три з групи, які представляють університет, професорів, інших навчальних і наукових співробітників та інший персонал, й студентів, обирають своїх членів. Розмір кожної групи не повинен перевищувати половину від загального їх числа. Четверта група, так звані аутсайтери, обирається колегіальним органом. Принаймні 40 відсотків членів правління повинні належати до цієї групи. Також голова, якого рада обирає з числа своїх членів, повинен належати до цієї групи.

Академічне співтовариство обирало ректора у старому громадському університеті, а у “корпоративному” університеті рада обирає ректора. Рада може також звільнити ректора, якщо є законні та обгрунтовані причини для цього. Це робить ректор виконавчим менеджером корпоративного університету [5].

Незважаючи на новий правовий статус установ, держава як і раніше несе головну відповідальність за фінансування університетів в рамках державного бюджету. Новий Закон про Університет скасував Закон про розвиток вищої освіти (1052/1986), який гарантував певне щорічне збільшення державного фінансування. Аналогічний пункт був включений до Університетського закону, який передбачає збільшення фінансування відповідно до спеціального університетського індексу. Проте через жорстку державну економіку індекс був скорочений вполовину у 2011 році. Після того як парламент затверджує державний бюджет, університети отримують основне фінансування відповідно до комплексної формули фінансування.

Також через скорочення загальних бюджетів, університети все більше шукають зовнішні джерела, на конкурсній основі (наприклад, наукові ради, промисловість, міжнародні програми), щоб фінансувати свою науково-дослідну діяльність.

У Фінляндії, наприклад, 41% університетських досліджень фінансується за рахунок зовнішніх джерел, ця частка є найвищою в технічних науках і найнижчою у гуманітарних науках.

Університети дедалі частіше виконують нові економічні і підприємницькі функції, які дозволяють їм заробити на своєму дослідженні, пов'язані з інтелектуальною продукцією та послуг. Однак, в той самий час, це призводить до того, що науково-дослідні практики більш різноманітні і часто більш фрагментовані.

Також це може призвести до порушення організаційної структури дослідження. У багатьох країнах дослідження часто проводиться в науково-дослідних підрозділах або центрах, які мають прикладний, міждисциплінарний або проблемно-орієнтований характер. Традиційно це мало місце, наприклад, у Франції, де дослідження значною мірою здійснюється в університетських лабораторіях і дослідницьких центрах. Аналогічна, але більш пізня тенденція видима у Фінляндії, тоді як у Великій Британії та Італії все ще переважно здійснюється в навчальних відділах [2].

Від університетів в даний час очікується, показ результатів: творчу, плідну наукову роботу; наукові відкриття та прориви; та підготовку фахівців з найсучаснішою командою їх області. Для того, щоб переконатися, що університети виконують свої цілі з погляду ефективності, продуктивності і творчого потенціалу, європейські уряди все частіше вдаються до нових стратегій саморегуляції, які сприяють збільшенню автономії в університетах для того, щоб створити плідну основу для творчих і продуктивних дій.

Підйом оціночної держави і тип “кризового управління”, а також досить довгострокові результати низки протиріч в рамках компанії Західної Європи до масової вищої освіти. По суті, оціночна держава відображає спробу перейти від історичних способів оцінювання для забезпечення більш точної і швидкої відповіді від вищих навчальних закладів, розробивши дуже докладні і більш широкі способи рішення ніж існували раніше. Це сприяння, якщо регулярно застосовується, є динамічним і заснований на принципі контрактуралізму.

У Фінляндії підвищення оціночної діяльності в галузі вищої освіти відбувалося досить довго, майже два десятиліття. Тим не менш, прискорене державне оцінювання заходів було вжито переважно протягом 1990-х і глибокої економічної депресії 1991–1993 рр. Проте це підвищення відбувалося в атмосфері повного мовчання академічного персоналу і було можливе тільки за умови, щоб опублікувати інформацію в базі даних КОТА (статистична база даних, яка регулюється фінським міністерством освіти) всередині 1980-х років. Відтоді розвиток був простий і фінська вища освіта стала оцінюватися найбільш раціоналістично й регулярно.

Вище керівництво вищої освіти було оновлене. Так, новий вид буферної організації був побудований на основі оціночних процедур, за допомогою яких оцінюються різні галузі наук та вищі навчальні заклади. Одна з таких нових організацій – Фінська рада оцінювання вищої освіти (Finnish Higher Education Evaluation

Council – FINHEEC), яка виконує значну частину систематичного оцінювання. Функціонують й інші оцінюючі структури, такі як Академія Фінляндії, Міністерство освіти і Національна рада освіти.

Фінська рада оцінювання вищої освіти – це також невід’ємна інституція, яка надає допомогу університетам, політехнічним інститутам і Міністерству освіти в питаннях оцінювання та сприяння моніторингу. Ця організація регулюється радою з 12 членами, які є представниками університетів, політехнічних інститутів, студентських організацій, бізнесу й промисловості. Міністерство освіти призначає членів ради терміном на чотири роки.

Рада організовує оцінювання якості освіти, а також інституційних програм і тематичних оцінок. Крім того, вона надає консультативні та консалтингові послуги в реалізації оцінювання, розвиває відповідну методологію й поширює так звані “хороші практики” у вищих навчальних закладах та Міністерстві освіти.

Рада також вносить пропозиції до Міносвіти щодо центрів передового досвіду в галузі освіти, які будуть використовуватися у визначенні асигнування на основі результатів оцінювання. Інституційні оцінювання відбуваються на основі п’ятирічних планів розвитку для освіти і дослідницьких університетів, виданих урядом, в яких ідеться, наприклад, що всі установи вищої освіти повинні бути оцінені до 2015 року.

Оцінювання досліджень і розробки потрібних методів – серед основних функцій Академії Фінляндії. Це включає загальний моніторинг роботи, наукових дисциплін і науково-дослідних програм, наукових показників й фінансування. На додаток до фінансування важливе значення має припустимий та фактичний моніторинг. Також іноземні та фінські фахівці беруть участь в оцінці якості та ефективності.

У новій політиці вибір високоякісних установ вищої освіти і наукових досліджень найвищої якості інститутів, які пропонуються, значні кошти на подальший розвиток їх високої якості відбувається у співпраці з Міністерством освіти та Фінською радою оцінювання вищої освіти.

Наслідки нового законодавства разом з новим механізмом фінансування призвели до того, що відбувся сильний перехід до менеджеризму і ринкової орієнтації в галузі вищої освіти у Фінляндії. Також зв’язки регіональних університетів стали набагато тісніші, ніж раніше.

Висновок. Таким чином, слід відзначити, що при великих перетвореннях в роки експансії Фінляндія зберегла основні риси нордичної (скандинавської) моделі: прихильність ідеалам освітньої рівності та розширення доступу для громадян будь-якого віку та економічного становища, у тому числі принципу безкоштовної освіти. З іншого боку, система повинна була пристосуватися до зростаючих ринкових сил та інтернаціоналізації, наприклад, введення нового державного управління та академічного капіталізму, це є результатом двох основних реформ, які відбулися у Фінляндії. Тільки майбутнє покаже, наскільки сумісні ці дві тенденції.

Використана література:

1. Андрущенко В. П., Савельєв В. Л. Освітня політика (огляд порядку денного). Київ : “МП Леся”, 2010. 368 с.
2. Нежива О. М. Модернізація освітньої політики у контексті сучасних цивілізаційних процесів. *Міжнародний науковий журнал “Університети і лідерство” К. Інститут вищої освіти НАПН України*. 2020. № 1(9). С. 78–86. URL: <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2020-9-1-78-86>.
3. Нежива О. М. Особливості цивілізаційного процесу у глобалізованому світі. *Науковий журнал “Наукове пізнання: методологія та технологія”*. Одеса : Видавничий дім “Гельветика”, 2020. 2(46). С. 25–31. URL: <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2020-2-4>.
4. Нежива О. М. Феномен освітньої політики: національний та міжнародний виміри : монографія. Київ : Зовнішня торгівля, 2017. 280 с.
5. Ahonen Sirkka. History Teacher Education in Finland. URL: <http://hej.hermes-history.net/index.php/HEJ/article/view/34> (дата звернення: 15.08.2022).
6. Scott John C. The Mission of the University: Medieval to Postmodern Transformations. *The Journal of Higher Education*. Vol. 77. № 1. Special Issue: Moving into the Next 75 Years (Jan.-Feb., 2006). pp. 1–39.
7. Towards a future proof system for higher education and research in Finland / eds. Göran Melin, Frank Zuijdam, Barbara Good, Jelena Angelis, Johanna Enberg, Derek Jan Fikkers, JaanaPuukka, Anna Karin Swenning, Kristel Kosk, Jesse Lastunen, Stijn Zegel. Finland : Ministry of Education and Culture & Department for Higher Education and Science Policy, 2015. P. 198.
8. Välimaa J. The Corporatization of National Universities in Finland / J. Välimaa, B. Pusser, K. Kempner, S. Marginson&I. Ordorika (eds.). *Universities and the Public Sphere. Knowledge Creation and State Building in the Era of Globalization*. New York : Routledge, 2012. 261 p.

References:

1. Andrushchenko V. P., Savel'yev V. L. Osvitnya polityka (ohlyad poryadku dennoho) [Educational policy (overview of the agenda)]. Kyiv: “MP Lesia”, 2010. 368 s. [in Ukrainian]
2. Nezhyva O. 2020 b. Modernizatsiya osvithnoy ipolityky u konteksti suchasnykh tsyvilizatsiynnykh protsesiv [Modernization of educational policy in the context of modern civilizational processes]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal “Universytety i liderstvo”*. K. Instytut vyshchoi osvity NAPN Ukrayiny. № 1 (9). S. 78-86. doi: 10.31874/2520-6702-2020-9-1-78-86 [in Ukrainian]
3. Nezhyva O. Osoblyvosti tsyvilizatsiynoho protsesu u hlobalizovanomu sviti [Peculiarities of the civilizational process in the globalized world]. *Naukovyy zhurnal “Naukove piznannya: metodolohiya ta tekhnolohiya”*. Odesa: Vydavnychyy dim “Hel'vetyka”, 2020. 2(46). С. 25-31. <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2020-2-4> [in Ukrainian]
4. Nezhyva O. The phenomenon of educational policy: national and international dimensions. Kyiv: Foreign Trade. 2017. 280 c.
5. Ahonen Sirkka. History Teacher Education in Finland. URL: <http://hej.hermes-history.net/index.php/HEJ/article/view/34> (data zvernennia:15.08.2022).

6. Scott John C. The Mission of the University: Medieval to Postmodern Transformations. The Journal of Higher Education. Vol. 77. № 1. Special Issue: Moving into the Next 75 Years (Jan.-Feb., 2006). pp. 1-39.
7. Towards a future proof system for higher education and research in Finland / eds. Göran Melin, Frank Zuijdam, Barbara Good, Jelena Angelis, Johanna Enberg, Derek Jan Fikkers, JaanaPuukka, Anna Karin Swenning, Kristel Kosk, Jesse Lastunen, Stijn Zegel. Finland: Ministry of Education and Culture & Department for Higher Education and Science Policy, 2015. p. 198.
8. Välimaa J. The Corporatization of National Universities in Finland / J. Välimaa, B. Pusser, K. Kempner, S. Marginson & I. Ordorika (eds.) // Universities and the Public Sphere. Knowledge Creation and State Building in the Era of Globalization. New York: Routledge, 2012. 261 p.

Nezhyya O. M. The success story of the educational policy of Finland

The author examines the peculiarities of the formation and development of the education system in Finland in this paper. The author also shows the main factors that played the importance role in promoting the development of democratic education and the ways of its improvement. It was found that the organizational structure of Finnish higher education today is the result of two main reforms. The first professional and technical reform, which is considered to be the founder of a new type of institutions are polytechnic institutes in the early 1990s. Furthermore, this reform contributed to secondary vocational and technical institutions being merged and renewed and they became part of the higher education system, that is, a non-university sector (the polytechnic sector) was created with a mission different from the existing academic universities.

The second reform, called the "Great University Reform", took place in 2009 and consisted in universities being separated from the state as independent legal entities under public law or established within private law. It was a big administrative change, but it also included an important factor – mergers (to reduce the number of higher education institutions). Currently, Finland has retained the main features of the Nordic (Scandinavian) model: an increasingly strong commitment to the ideals of educational equality and expanding access for citizens of any age and economic status, including the principle of free education. On the other hand, the system had to adapt to growing market forces and internationalization, such as the introduction of new public administration and academic capitalism.

At the same time, the peculiarities of the modern development strategy of the Finnish education system are analyzed, taking into account the current democratization of society. This gradual expansion means that higher education in Finland is now provided by different universities. The characteristic features of Finland's educational policy are analyzed, in particular, common features in the educational system of these countries are highlighted: the right of any citizen to free education in higher education institutions, regardless of age and economic status; higher education institutions are small, with tight centralization and control of resources and limited competition.

Key words: education, education system, educational policy, reform, university.

УДК 373.5:159.928.22

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.spec.2.09>

Онацький В. М.

НАВЧАННЯ АКАДЕМІЧНО ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ У РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

У статті представлено підходи до освіти академічно обдарованих учнів у розвинених країнах світу. Проаналізовано історичні передумови розвитку освіти обдарованих у Великобританії, Німеччині, США, Китаї, Японії та Австралії. Встановлено, що освіта академічно обдарованих учнів, які мали здібності до навчання, була одним із трендів другої половини ХХ ст. Для навчання таких дітей у розвинених країнах створювалися спеціалізовані класи і школи, розроблялися збагачені, прискорені, незалежні, просунуті та елективні програми. Зокрема, диференціація навчання обдарованих учнів у школах США відбувається через організацію трьох потоків навчання: загальноосвітнього, академічного і практичного (професійного). Дослідники обдарованості у ФРН встановили, що учні спеціалізованих класів показують кращі академічні результати порівняно з учнями звичайних класів. Представлено результати досліджень обдарованості, якими встановлено, що 30% відрізняються зі шкільних учнів (за неуспішність, погану поведінку тощо) мали високі інтелектуальні здібності, а більшість випускників шкіл, які вважалися інтелектуально обдарованими, відчували депресію і мали психічні розлади. Зазначено, що з 1970-х рр. до категорії обдарованих і талановитих включали учнів, які мали видатні здібності, досягли високих результатів у навчанні та ідентифіковані професійно кваліфікованими фахівцями. Доведено, на сучасному етапі розвитку освітньої філософії розвинених країн світу переорієнтувалася від ідеї обдарованості до принципів егалітарності та інклюзії. Перспективи подальших досліджень сплановано стосовно підходів до освіти обдарованих учнів до і після впровадження реформи НУШ.

Ключові слова: обдарованість, академічна обдарованість, навчання, розвиток, освіта, школа, дослідження, розвинені країни світу.

Розвиток здібностей обдарованої молоді є запорукою економічного, інтелектуального та культурного піднесення кожної країни. В умовах лібералізації ринку і глобальної економіки високорозвинені держави світу інвестують великі кошти в підготовку і залучення до своїх організацій найбільш обдарованих випускників.